

Nr 54.

Utlåtande med anledning av väckta motioner om komplettering med skog av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledning.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 121 av herr *Näsgård m. fl.* och II: 139 av herr *Persson i Norrby m. fl.*, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag angående komplettering med skog från statens domäner av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledningar.

Rörande den närmare motiveringen till hemställan torde få hänvisas till framställningen i motionerna.

Över motionerna har utskottet införskaffat utlåtanden från domänstyrelsen, lantmäteristyrelsen och skogsstyrelsen.

Domänstyrelsen har i sitt utlåtande, som är dagtecknat den 25 februari 1950, anfört i huvudsak följande.

Att de skador och intrång, som uppstått genom framdragande av kraftledningar över skogsmark, nu nått en betydande storleksordning kan styrelsen vitsorda. En bestående förlust och ett stort ekonomiskt avbräck ha tillfogats och komma att tillfogas landets skogsbruk i synnerhet genom de breda kalgator, som redan upphuggits och äro avsedda att upphuggas för stamlinjerna från Norrland till landets södra delar. I det svåra konfliktläge, som föreligger mellan kraftförsörjningens och skogsbrukets intressen, förutsätter styrelsen emellertid, att alla åtgärder, som äro ekonomiskt försvarliga, vidtagas för att minska intrång och skador å skogsmark. Vid framdragandet av kraftledningar har skogsbrukets krav beträffande ledningarnas sträckning enligt styrelsens mening i regel icke blivit beaktade. Detta gäller i synnerhet för de stora stamlinjerna från Norrland. För att råda bot på detta missförhållande bör skogsbruket redan på planeringsstadiet givas tillfälle att framlägga sina synpunkter i fråga om ledningarnas sträckning.

Motionärerna framhålla bland annat, att ersättningsfrågan ännu icke är ordnad på ett tillfredsställande sätt i fråga om skogsmark, som tages i anspråk för kraftledningar. Då de ersättningsnormer, som fortfarande tillämpas, äro i hög grad föråldrade — fastställda av vattenfallsstyrelsen år 1921 — får styrelsen framhålla angelägenheten av att den utredning av sakkunniga, som pågått under sex års tid, skyndsammast möjligt slutföres.

Sin hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag angående komplettering med skog från statens domäner av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledningar, motivera motionä-

terna med att frågan om skadorna på lång sikt för bondeskogsbruket icke är löst. Även om en skälig ersättning erhålles för skada och intrång, skulle frågan om fastigheternas bärighet i framtiden dock vara olöst. De genom kraftledningsgatornas framdragande försämrade fastigheterna borde därför få sitt skogsinnehav kompletterat med tillskottsskog från statens egna domäner.

Enligt styrelsens mening är det av motionärerna framlagda förslaget omöjligt att realisera. Enbart en överblick å en generalstabskarta, varå en stamlinje och statens skogsinnehav utlagts, ger tydligt vid handen, att det av motionärerna framförda förslaget är orimligt. Styrelsen har verkställt en undersökning i detta hänseende beträffande den stamlinje, som för närvarande är under stakning, nämligen Finnforsen—Enköping. De enskilda tillhöriga fastigheter utefter denna linje, som skulle få sin framtida bärighet så nedsatt, att de borde förstärkas med tillskottsskog, skulle näppeligen på grund av kronoskogarnas belägenhet kunna erhålla någon tillskottsskog från dessa skogar. I varje fall synes detta bliva förhållandet i ett fåtal fall. Endast fem kronoparker beröras eller ligga i närheten av ifrågasvarande stamlinje.

Mark, som erfordras för en elektrisk anläggning, kan under vissa villkor tvångsvis tagas i anspråk genom expropriation, då anläggningen är avsedd för en Orts förseende med elektrisk kraft eller för överföring av kraft till en industriell anläggning av större betydelse för det allmänna eller dylikt. Då detta torde vara fallet med alla ledningar, vilka äsyftas i motionerna, synes enligt styrelsens mening gällande lagstiftning — lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, och lagen den 12 maj 1917 om expropriation — tillförsäkra en skogsägare möjlighet att erhålla full ersättning även för det intrång han lider genom att fastighetens bärighet blivit nedsatt. Styrelsen vill i detta sammanhang hänvisa till § 12 i expropriationslagen, enligt vilken markägaren, där expropriationsrätt beträffande en del av hans fastighet föreligger och återstående delen till följd av expropriationen lider synnerligt men, äger påfordra att även denna del exproprieras. Komplettering av en fastighets skogsinnehav, som fått sin bärighet försämrad genom framdragande av en kraftledning, tillhör därför enligt styrelsens mening — liksom de fall, som uppkomma vid expropriation av skogsmark för andra ändamål — de problem, som sammanhånga med jordbrukets rationalisering och vilka behandlats av 1947 års riksdag.

På grund av vad styrelsen sålunda anfört, finner styrelsen den begärda utredningen icke påkallad.

Skogsstyrelsen har i sitt den 18 februari 1950 dagtecknade yttrande anfört följande.

Den av motionärerna väckta frågan utgör ett jordpolitiskt problem i det stora frågekomplex, som med de ökade kraftledningsbyggnaderna gör sig allt mer gällande. Den i och för sig nödvändiga och för näringsliv, levnadsstandard och välstånd gagneliga elektrifieringsprocessen måste givetvis fortgå och fullkomnas. Att därvid skadeverkningar av varierande beskaffenhet måste uppstå inom olika områden är ofrånkomligt. Desto angelägnare måste det då vara dels att söka nedbringa dessa skadeverkningar till ett minimum, dels att — där de ej kunna undvikas — till den skadelidande utgiva full ersättning för förluster av alla slag, som kunna drabba hans näringsfång.

Av olika anledningar torde, i varje fall i norra Sverige, skogsbruket i mycket stor omfattning vara utsatt för skadeverkningar genom kraftlednings-

gator. Den för ändamålet ianspråktaga arealen skogsmark kan för närvarande beräknas till cirka 103 000 ha. Även om enligt nu gällande normer ersättning i princip utgår för all påvisbar och ekonomiskt mätbar skada, torde på längre sikt skogsnäringen såsom sådan genom ökande produktionsförluster, minskad råvarubas och andra produktionsstörningar lida men, som förvisso icke kan ersättas i penningar.

Även för den enskilda förvaltningen och den enskilda fastigheten uppkommer bestående intrång i form av för all framtid försvärad skötsel, fördyrade avverkningar eller till och med spolierade brukningsdelar. I det sistnämnda fallet kan exempelvis skogsinnehavets karaktär av stödskog helt ruineras, en företeelse rakt motsatt statens strävan att uppnå full bärkraft hos nybildade fastigheter genom lämpligt avpassad tilldelning av skog.

Skogsstyrelsen är ingalunda främmande för att numera större aktsamhet än tidigare iakttages vid kraftledningars framdragande. Men det torde icke desto mindre finnas skäl antaga, att åtskillig förbättring av förhållandena härutinnan kunde vinnas vid en mera förutseende och allsidig planläggning och samordning av det framtida kraftledningsbyggandet. Styrelsen vill sålunda instämma med motionärerna i vad avser behovet av dessa frågors utredning.

Därvid böra enligt styrelsens mening utredas dels den nuvarande omfattningen av ovan antydda olägenheter, dels möjligheterna att vid upprättande av utbyggnadsplaner för kraftledningsnäten i större utsträckning än hittills undvika skadeverkningar för näringslivet samt dels möjligheterna att finna någon form för kompensation till de fastigheter, som redan skadats eller komma att skadas på ett sätt som avsevärt rubbat eller rubbar deras ändamålsenliga funktion.

Därest utredningen skulle erhålla den ovan antydda mera vidgade omfattningen, vill skogsstyrelsen emellertid ifrågasätta lämpligheten av att den utföres av de i motionerna nämnda ämbetsverken.

Åberopande det anförda, får styrelsen sålunda i anledning av motionerna tillstyrka att utredning kommer till stånd i den omfattning här antytts och att den måtte anförtros åt särskilt tillkallade sakkunniga.

Lantmäteristyrelsens den 17 februari 1950 dagtecknade yttrande är av följande lydelse.

De fall av nedsättning av jordbruksfastigheters bärkraft, som motionärerna avse, äro jämförliga med sådana fall, där skogsmark avståtts för trafikändamål och på sina håll för försvarsändamål. I alla dessa fall är det av betydelse att skadeverkningarna på jordbruk och skogsbruk genom de nytillkomna inrättningarna förminskas.

Det ligger i sakens natur, att en fastighets bärkraft i den mån denna är baserad på naturtillgångar icke på lång sikt kan kompenseras med pengar. Stora fördelar skulle vinnas, om kompensation i stället kunde lämnas i form av mark. Därvid kan komma i fråga mark i allmän ägo eller mark, som för ändamålet frivilligt förvärvas eller eventuellt i vissa fall även exproprieras från bolag eller enskilda. Svårigheten är emellertid att finna mark, som lämpar sig för sådant kompletteringsändamål. Den skogsmark, som skall ersätta den mistade, måste ligga lämpligt till. De jordbruksfastigheter, varom här är fråga, ha i regel förhållandevis små skogsarealer och vad de förlorat kan ej lämpligen kompenseras med ett avlägset liggande skogsskifte. I vissa fall torde en omarrondering kunna ske genom avtalsmässigt genomförda byten eller genom ägoutbyten enligt jorddelningslagen. På sådant sätt kan till exempel stundom ett från en kronopark för kompensationsändamål

upplåtet mera avlägset skogsområde förflyttas till en för den mottagande fastigheten lämpligare plats. Erfarenheten har dock visat, att sådana komplicerade byten äro svåra att genomföra, åtminstone som isolerade företeelser. Först i samband med att orten blir föremål för mera genomgripande åtgärder i rationaliseringssyfte — den mest genomgripande åtgärden är härvid laga skifte — torde möjligheterna bliva större att rätta till de missförhållanden i fråga om fastighetens arrondering, bärkraft m. m., som uppkommit genom framdragandet av kraftledning ar eller dylikt. Lantmäteristyrelsen anser fördenskull, att man måste räkna med att de av motionärerna påtalade missförhållandena i huvudsak böra lösas i samband med andra frågor rörande den yttre rationaliseringen av ortens jordbruksfastigheter.

Utskottet. Av utredningen i ärendet torde framgå, att i samband med framdragandet av kraftledningar betydande minskning ofta uppkommer i de berörda fastigheternas skogstillgång. Frågan huru ägarna av fastigheterna skola gottgöras sådana skador har ännu icke fått sin slutgiltiga lösning. För närvarande utgår ersättning i penningar efter vissa normer men dessa äro sedan några år föremål för översyn. Motionärerna framhålla emellertid, att en ersättning i penningar icke innebär någon lösning på lång sikt och ifrågasätta därför, om icke en skadelidande fastighet i stället bör kompletteras med skog från statens domäner, därest dess skogsinnehav väsentligt minskas.

Uppenbarligen är det ur allmän synpunkt angeläget, att fastigheter, som på nyss angivet sätt fått sin bärkraft försämrad i mera anmärkningsvärd utsträckning, från annat håll tillföras tillräcklig areal skogsmark. Med hänsyn till kronoskogarnas belägenhet torde emellertid såsom domänstyrelsen framhållit det av motionärerna föreslagna förfarandet knappast vara möjligt att tillämpa utom i ett fåtal fall. De praktiska svårigheterna torde därför föranleda, att andra utvägar anlitas. Utskottet vill därvidlag till en början framhålla, att mycket torde vinnas genom att företrädare för skogsbrukets intressen få tillfälle att framlägga sina synpunkter rörande ledningarnas sträckning redan på planeringsstadiet. Därigenom synas skador kunna undvikas i icke obetydlig utsträckning. Vidare torde lantbruksnämnderna jämlikt de år 1947 antagna riktlinjerna för jordbrukspolitikerna ha goda möjligheter att genom begagnande av kronans förköpsrätt samt genom expropriation åstadkomma en lämplig rationalisering av jordbruk, vilkas bärkraft blivit minskad.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att motionerna I: 121 och II: 139 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 november 1950.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson, Anderberg, Carl Sundberg, Näslund*, Jon Jonsson, Bror Nilsson, Bertil Andersson, Isaksson* och Einar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungelsta, Johnsson i Kastanjegården*, Gustafson i Dädesjö, Antby, Ahlsten, Boman i Stafsund och Lindström samt fruor Boman och Lindskog*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Tjällgren*, *Bror Nilsson* och *Boman* i Stafsund.
